

О‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING YO‘L HARAKATI QOIDALARI

Soliev Dilshodjon Otajonovich

Farg‘ona viloyati, Furqat tuman kasb hunar maktabi

„Yo‘l harakati qoidalarini va harakat xavfsizligi“ fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: Yo‘l harakati qoidalarini o‘rganish, haydovchi, piyodalarni hatti harakatlari, yo‘l belgilari, yo‘l transport hodisalarini kelib chiqish sabablarini hamda uni oldini olish choralari haqida tushuncha beradi.

Kalit so‘z: transport, yo‘l, haydovchi, temir yo‘l, moped, velosipedchi, asosiy yo‘l, aholi punkti, ajratuvchi mintaq.

Ushbu Yo‘l harakati qoidalarini (keyingi o‘rinlarda — Qoidalar) O‘zbekiston Respublikasi hududida yo‘l harakatining yagona tartibini belgilaydi. O‘zbekiston Respublikasi yo‘llarida transport vositalarining o‘ng tomonlama harakatlanish tartibi belgilangan.. Yo‘l harakati qatnashchilari “Yo‘l harakati xavfsizligi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonunini, ushbu Qoidalarini va unda keltirilgan svetofor ishoralari, yo‘l belgilari, yo‘l chiziqlarining talablarini bilishlari, ularga amal qilishlari, shuningdek, ularga berilgan vakolat doirasida yo‘llarda harakatni tartibga soluvchilarning ko‘rsatmalarini so‘zsiz bajarishlari shart. Yo‘l harakati qatnashchilari yo‘ldagi boshqa harakat qatnashchilarining harakatlanishiga to‘sqinlik qilmasligi va xavf tug‘dirmasliklari kerak.

Tegishli vakolatga ega bo‘lmagan yuridik va jismoniy shaxslarga yo‘l qoplamasini buzish, o‘zgartirish yoki zarar yetkazish, ifloslantirish, yo‘l belgilarini, svetoforlarni va harakatlanishni tashkil etishning boshqa texnik vositalarini o‘zboshimchalik bilan olib tashlash, o‘rnatish, to‘siq qo‘yish, shikastlantirish, yo‘llarda harakatlanishga to‘sqinlik qiluvchi narsalarni qoldirish, “sun‘iy notekislik” qurilmalarini o‘rnatish taqiqlanadi.

Harakatlanishga to‘sqinlik yuzaga keltiradigan shaxs uni tezda bartaraf qilish uchun imkoniyati darajasida barcha choralarni ko‘rishi, agar buning iloji bo‘lmasa, mavjud barcha vositalar bilan xavf-xatar haqida harakat qatnashchilarini ogohlantirishi va ichki ishlar organlariga (keyingi o‘rinlarda IIO) xabar berishi shart.

Mazkur Qoidalarini buzgan shaxslar O‘zbekiston Respublikasining qonun hujjatlariga muvofiq javob beradilar. Qoidalarda quyidagi asosiy tushuncha va atamalardan foydalaniladi: avtomagistral — 5.1. yo‘l belgisi bilan belgilangan, har bir yo‘nalishning qatnov qismlari ajratuvchi mintaq bilan ajratilgan (u bo‘lmaganda yo‘l to‘siqlari bilan) hamda boshqa yo‘llar, tramvay va temir yo‘llari, piyoda va velosiped yo‘lkalari bilan bir sathda kesishmaydigan yo‘l. avtopoyezd — ulagich moslamalari bilan ulangan egarli shatakka oluvchi va yarim tirkama yoki yuk avtomobili va tirkama

(tirkamalar)dan iborat transport vositasi tarkibi.yo‘l harakati xavfsizligi — yo‘l harakati qatnashchilarining yo‘l-transport hodisalari va ularning oqibatlaridan himoyalanganlik darajasini aks ettiruvchi yo‘l harakati holati;velosiped — kamida ikkita g‘ildirakka ega bo‘lgan va odatda minib olgan shaxs(lar)ning muskul kuchi bilan, xususan, tepkilar yoki dastaklar yordamida harakatlantiriladigan transport vositasi (nogironligi bo‘lgan shaxslar kajavasidan tashqari). Velosiped nominal (belgilangan) quvvati 0,25 kilovattndan, tezligi soatiga 25 kilometrdan oshmaydigan dvigatelga ega bo‘lishi mumkin.

velosipedchi — velosipedni boshqaradigan shaxs;

velosiped yo‘lkasi — alohida yo‘l yoki konstruktiv jihatdan qatnov qismi va trotuardan ajratilgan yo‘lning tarkibiy qismi bo‘lib, tegishli yo‘l belgisi bilan belgilanadi;

velosipedchilar uchun tasma — yo‘lning boshqa qismlaridan yo‘l chizig‘i bilan ajratilgan, tegishli yo‘l belgisi bilan belgilangan yo‘l qismi bo‘lib, faqat velosiped harakatlanishi uchun mo‘ljallangan;

transport vositasi — odamlarni, yuklarni tashishga yoki maxsus ishlarni bajarishga mo‘ljallangan qurilma;

transport vositasining egasi — transport vositasiga mulk huquqi yoki boshqa ashyoviy huquqlar asosida egalik qiluvchi yuridik yoki jismoniy shaxs;

haydovchi — yo‘llarda transport vositasini boshqarib borayotgan shaxs. Boshqarishni o‘rgatuvchi, ot aravani boshqarayotgan, hayvonlarni minib harakatlanayotgan yoki ularni yetaklab borayotgan, chorva mollari (poda)ni haydab borayotgan shaxslar haydovchiga tenglashtiriladi;

majburiy to‘xtash — texnik nuqson, tashilayotgan yuk, haydovchi va yo‘lovchining holati, yo‘ldagi biror to‘siq tufayli xavf yuzaga kelganda yoxud ob-havo sharoitiga bog‘liq holda transport vositasi harakatini to‘xtatish. Haydovchining ushbu xatti-harakati oxirgi zarur chora bo‘lib, qoidabuzarlik deb e‘tirof etilmaydi;

asosiy yo‘l — tuproqli yoki shag‘alli yo‘lga nisbatan qattiq qoplamali (asfalt, sement-betonli va shunga o‘xshashlar yotqizilgan), kesishayotgan yoki tutashgan yo‘lga nisbatan 2.1, 2.3.1 — 2.3.3 yoki 5.1 yo‘l belgilari bilan belgilangan yoxud yondosh hududdan chiqadigan yo‘lga nisbatan har qanday yo‘l. Ikkinchi darajali yo‘lning bevosita chorrahaga tutash qismining qoplamali bo‘lishi uni asosiy yo‘l bilan teng huquqli qilmaydi;

arava — otga (yoki boshqa hayvonlarga) qo‘shib tortiladigan yoki odam mushak kuchi bilan harakatga keltiriladigan dvigatel bilan jihozlanmagan, yuk tashishga mo‘ljallangan qurilma;

yo‘l — transport vositalari va piyodalarning harakatlanishi uchun qurilgan yoki moslashtirilgan va foydalaniladigan yer polosasi yoxud sun‘iy inshoot yuzasi. Yo‘l

автомобил yo‘llarini, shahar elektr transporti yo‘llarini yo‘lkalarni va trotuarlarni o‘z ichiga oladi;

yo‘l-transport hodisasi — transport vositasining yo‘lda harakatlanish jarayonida ro‘y bergan, fuqarolarning halok bo‘lishiga yoki sog‘lig‘iga zarar yetishiga, transport vositalari, inshootlar, yuklarning shikastlanishi yoxud boshqa moddiy zarar yetishiga sabab bo‘lgan hodisa;

yo‘l harakati — odam va yuklarni transport vositalari yordamida yoki bunday vositalarsiz yo‘llar doirasida tashish yoxud yo‘l harakati qatnashchilarining yo‘llarda harakatlanishi jarayonida yuzaga keluvchi munosabatlar majmui; temir yo‘l kesishmasi — yo‘lning temir yo‘llar bilan bir sathda kesishgan joyi; yo‘nalishli transport vositasi — belgilangan yo‘nalishi va bekatlari bo‘lgan, yo‘lovchi tashish uchun mo‘ljallangan umumiy foydalanishdagi transport vositalari (trolleybus, tramvay, avtobus, yo‘nalishli taksi);

mexanik transport vositasi — dvigatel bilan harakatga keltiriladigan transport vositasi (mopeddan tashqari). Bu atama barcha traktor va o‘zi yurar moslamalarga ham taalluqlidir;

moped — eng yuqori konstruktiv tezligi soatiga 50 kilometrdan, ish hajmi 50 sm³ dan oshmaydigan ichki yonuv dvigateliga ega bo‘lgan yoki nominal (belgilangan) quvvati 0,25 kilovatt dan ortiq va 4 kilovatt dan kam bo‘lgan elektr dvigatelli ikki yoki uch g‘ildirakli transport vositasi. Xuddi shunday tavsiflarga ega bo‘lgan kvadratsikl (kvadrotsikl), tritsikl, skuter hamda yo‘lning qatnov qismida harakatlanishiga moslashtirilgan boshqa mexanik moslamalar ham mopedlarga tenglashtiriladi; mototsikl — dvigatelining ish hajmi 50 sm³ dan (ichki yonuv dvigateli bo‘lganda) va har qanaqa dvigatelda eng yuqori konstruktiv tezligi soatiga 50 kilometrdan oshadigan ikki g‘ildirakli va yon tirkamali (kajavali) yoki yon tirkamasiz mexanik transport vositasi.

Tritsikllar, shuningdek, ruxsat etilgan to‘liq vazni 400 kilogrammdan (yuk tashish uchun mo‘ljallangan transport vositalari uchun 550 kilogrammdan) oshmaydigan, mototsiklga o‘xshash o‘rindiqqa va rulga ega bo‘lgan va dvigatelining eng yuqori quvvati 15 kilovatt dan oshmaydigan kvadratsikl (kvadrotsikl) hamda boshqa mexanik moslamalar ham mototsikllarga tenglashtiriladi;

aholi punkti — kirish va chiqish yo‘llari 5.22 — 5.25 yo‘l belgilari bilan belgilangan hudud;

yetarlicha ko‘rinmaslik — yomg‘ir, qor yog‘ishi, tuman tushishi va shunga o‘xshash sharoitlarda, shuningdek, kunning g‘ira-shira vaqtida yo‘lning ko‘rinish masofasi 300 metrdan kam bo‘lishi;

quvib o‘tish — bir yoki bir nechta transport vositalarini qarama-qarshi yo‘nalishda harakatlanish uchun mo‘ljallangan tasmaga chiqib, so‘ngra ilgari egallagan qatoriga qaytib o‘tish bilan bog‘liq bo‘lgan o‘zib ketish;

Yo'l chiziqlari bo'lmasa, piyodalar o'tish joyining kengligi 5.16.1 va 5.16.2 yo'l belgilari orasidagi masofa bilan aniqlanadi;

piyodalar yo'lkasi — piyodalar harakatlanishi uchun qurilgan yoki moslashtirilgan, tegishli yo'l belgisi bilan belgilangan alohida yo'l yoki sun'iy inshoot yuzasi. Transport vositalari harakati taqiqlangan qismi;

ko'rinishi cheklangan joylar — joylardagi past-balandliklar, burilishlar, o'simliklar, daraxtlar, qurilishlar, inshootlar yoki boshqa obyektlar, shu jumladan, transport vositalari tufayli harakatlanish yo'nalishida yo'l ko'rinishining cheklanishi;

yondosh hudud — bevosita yo'lga tutashgan va transport vositalari o'tib ketishi uchun mo'ljallanmagan hudud (hovlilar, mahallalar, turar joy dahalari, transport vositasi to'xtab turish joylari, yonilg'i quyish shoxobchalari, korxonalar va shunga o'xshashlar).

Yondosh hududdan chiqayotgan transport vositalari barcha yo'l harakati qatnashchilariga yo'l berishi shart;

qatnov qismlari kesishmasi — yo'llarning qatnov qismlari o'zaro kesishib o'tadigan va tasavvur qilinadigan chiziqlar bilan aniqlangan hudud;

qatnov qismi — yo'lning relssiz transport vositalari harakatlanishi uchun mo'ljallangan qismi;

sutkaning qorong'i vaqti — kechki g'ira-shiraning oxiridan tonggi g'ira-shiraning boshlanishigacha bo'lgan oraliqdagi vaqt;

harakatlanish tasmasi — avtomobillarning bir qator bo'lib harakatlanishi uchun yetarlicha keng bo'lgan, yo'l chiziqlari bilan belgilangan yoki belgilanmagan yo'l qatnov qismining har qanday bo'ylama tasmasi;

haqiqiy vazn — transport vositasining yuki, haydovchi va yo'lovchilari bilan birgalikdagi vazni;

yo'l berish (to'sqinlik qilmaslik) — yo'l harakati qatnashchilariga nisbatan imtiyozi bo'lgan boshqa yo'l harakati qatnashchisining harakat yo'nalishi yoki tezligini o'zgartirishga majbur etishi mumkin bo'lgan hollarda, harakatni davom ettirmasligini yoki boshlamasligini, biror-bir manyovr bajarishi mumkin emasligini bildiruvchi talab;

yo'l harakati qatnashchisi — yo'l harakati jarayonida transport vositasining haydovchisi, yo'lovchisi yoki piyoda tariqasida bevosita ishtirok etuvchi shaxs; imtiyoz — mo'ljallangan yo'nalishda boshqa yo'l harakati qatnashchilariga nisbatan oldin harakatlanish huquqi;

to'xtab turish joyi — transport vositalarini tashkiliy to'xtab turishi (joylashtirilishi) uchun mo'ljallangan, tegishli yo'l belgisi bilan belgilangan, qatnov qismining bir bo'lagi yoki qatnov qismiga, trotuarga, yo'l yoqasiga, ko'priikka, estakadaga va ko'cha-yo'l tarmog'ining boshqa obyektlariga tutashgan, maxsus jihozlangan joy;

pulli to‘xtab turish joyi — to‘lov asosda foydalaniladigan to‘xtab turish joyi;
harakatlanish uchun xavf — yo‘l harakati jarayonidan o‘sha yo‘nalishda va o‘sha
tezlikda harakatlanishni davom ettirish yo‘l-transport hodisasi sodir bo‘lishiga tahdid
qiladigan omil;

ajratuvchi mintqa — yo‘lning yonma-yon joylashgan qatnov qismlarini
ajratuvchi, transport vositalari harakatlanishi yoki to‘xtashi uchun mo‘ljallanmagan,
yo‘l sathidan ko‘tarilgan yoki maysazor, ariq, maxsus

Yo‘l harakati qoidalariga ilovalar / Yo‘l harakati qoidalarining belgilari

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Yo‘l harakati qoidalari va xavfsizligi J.R.Qulmuhammedov.
2. Yo‘l harakati qoidalari K.M.Nazarov.
3. Yo‘l harakati qoidalari va xavfsizligi R.S.Hikmatov, SH.A.Shoislomov.